

ВИКОРИСТАННЯ ЦИТАТ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Питання про те, як позбутися традиційної граматико-перекладної схеми перебігу навчального процесу під час вивчення іноземної мови, надаючи їй природності, й підвищити інтерес та активність тих, хто навчається, є і завжди буде актуальним. Сучасний стан розвитку методики навчання іноземних мов уможливує застосування у професійній діяльності безлічі засобів мотивації комунікативної діяльності студентів, із-поміж яких одне з провідних місць по праву належить уведенню цитат у процес навчання іноземної мови.

Аналіз методичної літератури з питання застосування цитат у процесі розвитку іншомовної комунікативної компетенції тих, хто навчається, засвідчив, що означене питання висвітлювалося переважно за двома аспектами: (1) вивчення феномена цитати в межах навчання написання есе та творів: визначення її функцій, правил уведення та оформлення та демонстрація типів цитат (К.Бурлінсон, Дж.Джибалді, К.Ларсон, Б.Уілсон та ін.) та (2) підбір та групування цитат за тематичним принципом (М.Думас, М.Конкур, Н.Леланд, Р.Руссо, Дж.Шепард та ін.). Останнє, ймовірно, проводилося з метою подальшого використання їх у навчальному процесі, однак, конкретні пропозиції з цього питання, на жаль, відсутні. Отже, методичні засади використання цитат на заняттях з мови залишаються поза увагою вчених попри всі очевидні переваги, що визначає актуальність обраної проблеми дослідження. Відтак, метою дослідження стало визначити місце й функції цитати у процесі вивчення іноземних мов у вищому педагогічному закладі освіти.

Цитата – (від нім. *Zitat*, від лат. *cito* – привожу, проголошую) – дослівний

уривок з тексту або чиєсь слова, що наводяться в усній або письмовій формі [1, с. 921].

Як правило, цитати мають за мету підтримку чиєїсь ідеї, але не застосовуються замість неї або як засіб передання подій. Зазвичай потрібен певний контекст, що супроводжує цитату та допомагає інтерпретувати її суть, довести значущість і її доречність.. Б.Уілсон порівнює контекст із хлібом, що використовують у сандвічі. Тут цитата подібна до м'яса: смачна, вона стає смачнішою в супроводі двох шматочків хліба [9].

Рекомендується уникати надмірного вживання цитат у мовленні, оскільки дисбаланс у використанні чужих висловів може навести на думку про відсутність власних ідей та поглядів. Однак цитати завжди мають бути наготові для надання наголосу ідеям замість того, щоб замінити їх. Останнє особливо доречно, коли цитата асоціюється з відомими іменами, виражає унікальні чи визначні ідеї або використовується у вирішенні складної та суперечливої проблеми.

Не доцільно використовувати цитату окремо, без коментарю, сподіваючись на її самоочевидність. Дійсно, цитата використовується для того, щоб підтвердити думку, а не замість неї. Суть цитати повинна бути поясненою, оскільки свідчить про її доцільність до залученої теми. Можна також супроводжувати її власною інтерпретацією.

Цитати звичайно вимагають використання певних зворотів, що йдуть після них і вказують, що пояснюється значення цитати, і як це допомагає у формуванні певного погляду. Це фрази типу: “thus it is clear”, “therefore it is

apparent”, “consequently it can be seen” тощо.

Цитати спрацьовують найкраще, коли оригінальні слова відтворюються точно. Іноді цитати вимагають визнання будь-яких відхилень від оригінальних слів і редакторських коментарів, щоб прояснити незрозумілі ідеї та з'ясувати адекватні граматичні відношення. Подібно до парафразування і підсумовування, поряд з поясненням його доцільності потрібне введення в цитату, за допомогою злиття цитати в межах тексту і наведення джерела залученням [9].

У зв'язку з цим, потрібно згадати про класифікацію цитат, що ґрунтується на ступені точності відтворювання вислову. Згідно з цією класифікацією, цитати поділяються на прямі й непрямі. Перші точно передають слова того, кого цитують, другі – являють собою парафрази або узагальнення вислову автора своїми словами.

Відповідно до кількості лексичних одиниць, що входять до складу цитат, вони поділяються на часткові (одне слово, фраза або неповне речення), повні (зазвичай одне або декілька речень) та такі, що утворюють цілі абзаци.

Тексти, що використовуються під час цитування, поділяються на первинні та вторинні (або головні та другорядні). До перших відносять певні п'єси, романи чи вірші, тобто, літературні твори. До других – такі, що є аналізом первинних творів; це есе, резюме, коментарі та вислови, присвячені текстам первинного характеру. Так, наприклад, твір А.С.Бредлі “Шекспірівська трагедія”, написана у 1904 році - це вторинний текст [2].

У роботі з цитатами не можна напевне сказати, які з указаних видів текстів є найбільш корисними. Деякі вторинні тексти, очевидно, будуть більш корисні під час написання есе, аніж первинні, у той час, як останні

дозволяють більш аргументовано викласти точку зору.

Навіщо ж потрібно включати цитати в навчальний процес під час формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов?

Існує декілька аргументів, що свідчать на користь такого введення. По-перше, цитати містять цікавий і корисний лінгвістичний матеріал у живому літературному або розмовному контексті для **розвитку мовної компетенції** майбутнього вчителя, а отже представляють значний інтерес для вивчення не лише лексики, а й граматики та стилістики. Дійсно, нестандартним, на нашу думку, вирішенням проблеми опрацювання граматичних форм іноземної мови стане залучення цитат відомих людей. Так, наприклад, під час опрацювання Теперішнього Невизначеного часу студентам було запропоновано підкреслити відповідну форму дієслова у запропонованих цитатах та замінити її на синонімічну одиницю відповідно до контексту:

❖ *Every good painter paints what he is.* ~Jackson Pollock (depicts, renders, portrays; feels like, thinks)

❖ *Every artist dips his brush in his own soul and paints his own nature into his pictures.* ~ Henry Ward Beecher (lowers, plunges, puts; depicts, renders, portrays)

❖ *Painting depends on freedom. When you're feeling completely free, you can create, and this power to create is, in turn, the greatest freedom of all.* ~George Rodrigue (relies) [5].

Відтак, студенти не лише практикують граматичну конструкцію та активують словниковий запас, а й запам'ятовують їх у контексті влучних висловів, дійсних незалежно від плину часу й зміни світосприйняття, а це – саме та ситуація, що зумовлює вживання Теперішнього Невизначеного часу.

Доречним є вживання часткових цитат з Біблії й під час ознайомлення зі стилістичними фігурами, наприклад, метафорою:

❖ *Heart melt* = lose courage

❖ *Their throat is an open grave* = they speak deceitfully

❖ *Little man of the eye* = pupil [4]

По-друге, цитати є невичерпним джерелом для **розвитку мовленнєвої компетенції**. Під час обговорень та дискусій, якщо згруповані за тематичним принципом, вони дають можливість ще й активізувати та закріпити лексичний матеріал за темою. Розглянемо наведені нижче цитати відомих людей за темою “Охорона довколишнього середовища”:

❖ *Thank God men cannot fly, and lay waste the sky as well as the earth.* ~Henry David Thoreau

❖ *The sun, the moon and the stars would have disappeared long ago... had they happened to be within the reach of predatory human hands.* ~Havelock Ellis

❖ *There is a sufficiency in the world for man's need but not for man's greed.* ~Mohandas K. Gandhi

❖ *There's so much pollution in the air now that if it weren't for our lungs there'd be no place to put it all.* ~Robert Orben

❖ *Modern technology owes ecology an apology.* ~A.M. Eddison [7]

Робота з цитатами тут може проводитися у трьох формах – фронтальній, груповій та індивідуальній. Види діяльності за зазначеними формами детально описано у таблиці 1.

Досвід застосування подібних вправ під час вивчення іноземної мови показує, що залучення цитат знімає психологічний бар'єр під час висловлювання власної думки (рідною та іноземною мовою); розвиває спонтанне мовлення студентів та підвищує мотивацію висловлювання, спираючись на власний досвід студентів та припускаючи існування багатьох

діаметрально протилежних точок зору; розвиває мислення, критичний підхід до змісту ситуації, творчість та нестандартний погляд на речі тощо.

По-третє, використовуючи цитати на уроці, ми залучаємо студентів до **світової культурної спадщини**. Так, наприклад, під час опрацювання добірки цитат за темою “Дозвілля” на третьому курсу педагогічного ВНЗ, ми знайомили групу з такими видатними людьми, як Аристотелем, М.Адлером, Дж. Драйденом, І. Дункан, Піфагором, Овідієм, О.Уайльдом, Б. Франкліном, А.Хакслі та ін. Відтак, під час обговорення цитати, студенти отримують можливість зробити екскурс в історію, порівнюючи сучасне сприйняття речей людьми зі сприйняттям світу в минулому.

Окрім того, слід зазначити такі безперечні переваги використання цитат на уроці, як-от:

❖ Цитати представляють підґрунтя для того, що ви хочете сказати, і роблять ваш аргумент сильнішим.

❖ Вони підтверджують влучність і точність висловлення.

❖ Цитати допомагають вам бути конкретним в аргументі й дістатися швидко до суті питання.

❖ Вислови відомих людей дозволяють продемонструвати, що інші люди мають ідеї, відмінні від власного, які заслуговують на аналіз і прийняття.

❖ Цитати допомагають у дослідженні теми, символів, характерів і мови в п'єсі або романі [2].

Слід окремо наголосити на можливості застосування цитат для створення тесту на визначення розвитку іншомовної комунікативної компетенції як інтегративного утворення за критеріями розвитку мовних, мовленнєвих та соціокультурних умінь, знань та навичок; а також критерієм загальної культури особистості (Таблиця 2).

Слід зазначити, що застосування цитат на уроках іноземної мови може відбуватися у декількох формах: як (1) засіб традиційної розминки; (2) окремий урок закріплення лексичних одиниць за темою; (3) спеціальне заняття – круглий стіл, конкурс, вікторина, диспут тощо.

Отже, залучення цитат під час проходження курсу “Практика усного та писемного мовлення”, як показує педагогічний досвід, сприяє розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов

за всіма критеріями та показниками, впливаючи на рівень їхньої комунікативної компетенції, загального розвитку та, за умов професійно-педагогічної спрямованості занять з мови, – навіть методичної компетентності.

Подальше дослідження означеної проблеми ми пов’язуємо з вивченням можливості розроблення методики роботи з цитатами на заняттях з практики мовлення у педагогічному університеті.

Таблиця 1

Вправи із залученням цитат

№	Фронтальна робота	Групова (парна) робота	Індивідуальна робота
1	За або проти? Попросіть підняти руки тих студентів, які погоджується з ідеєю запропонованої цитати. Нехай вони обґрунтують думку. Після цього те ж саме мають зробити ті, хто не згоден з точкою зору автора.	Рольова гра. Попросіть студентів вибрати будь-яку цитату і скласти діалог між автором і його співбесідником.	Нарис. Попросіть студентів написати короткий нарис за запропонованою цитатою (або на вибір).
2	Котушка думок. Попросіть студента детально прокоментувати цитату. Зупиніть його і попросіть однокласника продовжити ідею. (Обговорення триває, доки всі студенти не приєднаються до аналізу, який має бути логічним і послідовним.)	Переміщення пар. Студенти сидять у два рядки навпроти одне одного. Учитель презентує цитату, пари починають обговорення, аж доки викладач не плескає в долоні. Після цього, ряди зміщуються на одного студента за годинниковою стрілкою до формування нових пар, які потім починають обговорення наступної цитати.	Звернення. Попросіть студентів вибрати будь-яку цитату із запропонованого списку і підготувати звернення до товаришів, у яких вони певним чином спробують вплинути на них (переконати їх стосовно чогось, заохотити, відрадити і т.п.)
3	Риторичне питання. Студент коментує цитату. Після 4-6 речень він підводить промову до питання, яке залишається для нього все ще нез’ясованим після	Конфронтація. Поділіться свій клас на дві групи: (1) ту, що підтримує ідею і (2) ту, що спростовує її. Попросіть їх обговорити цитату.	Метаморфози. Попросіть студентів сформулювати цитату іншими словами, зберігаючи первісну ідею.

	<p>міркування (наприклад, “Але чого я не можу пояснити – це те, куди потрапляють люди, які не вірять у Бога.”). Це питання є початковим моментом для наступного студента, щоб розпочати міркування, яке вінчається іншим риторичним питанням.</p>		
4	<p>Що у вас на думці? Попросіть студента відреагувати на цитату не замислюючись (Це може бути питання або твердження або спонукальне речення)</p>	<p>Міркування по черзі. Попросіть студентів сісти попарно й проаналізувати цитату в письмовій формі, при чому кожен студент додає одне речення по черзі (без усного обговорення) таким чином, щоб з'явилося ціле міркування.</p>	<p>Доведіть власним досвідом. Попросіть студентів проілюструвати цитату випадком із власного життя.</p>
5	<p>Відгадай мою цитату. Роздайте копії з цитатами серед студентів. Нехай кожен задумає певну цитату й детально прокоментує її таким чином, щоб решта групи могла відгадати її.</p>	<p>Асоціації. Прочитайте цитату. Попросіть студентів працювати попарно. Кожний у парі повинен підготувати список з 5-8 слів (будь-які, що спадають на думку, можливо не прямо пов'язані з темою) і запропонувати його напарнику. Останній має прокоментувати ідею цитати, використовуючи запропоновані слова.</p>	<p>Додавання цитати. Попросіть студента додати ще одну цитату до початкової (зі списку запропонованих або з власних), поєднавши їх логічно.</p>
6	<p>Практичне значення. Попросіть студентів подумати, у яких життєвих ситуаціях вони можуть використати запропоновану цитату</p>	<p>Частково погоджуюсь. Попросіть студентів у парах обговорити ту частину цитати, з якою вони погоджуються, і ту, з якої не згодні.</p>	<p>Останнє слово. Прочитайте цитату і попросіть студента продовжити ідею, починаючи з останнього слова цитати.</p>
7	<p>Утворення нової істини. Попросіть студентів так змінити одне слово або фразу цитати, щоб отримати ідею, що також може</p>	<p>Кожне слово – початок. Попросіть студентів у парах скласти діалог за ідеєю (темою) цитати, кожна репліка якого має починатися зі слова</p>	<p>Синтез. Попросіть студента вибрати 3-5 цитат і пробувати зв'язати їх у межах нарису.</p>

	претендувати на існування як істина.	цитати в послідовності від першого до останнього.	
--	--------------------------------------	---	--

Таблиця 2

Тест на визначення розвитку іншомовної комунікативної компетенції

№	Завдання
I	Мовна компетенція
1	<u>Прочитайте цитату та виберіть із запропонованих слів ті, що найкраще відповідають загальній думці:</u> <i>“Any star can be (devoured, sipped, obscured, equalized) by human adoration, twinkle by twinkle”.</i> - Shirley Temple Black
2	1 бал
	<u>Заповніть пропуск потрібним прийменником:</u> <i>“No form of art goes ... (under, behind, beyond, outside) ordinary consciousness as film does, straight to our emotions, deep ... (into, to, behind, out of) the twilight of the soul.</i> “- Ingrid Bergman
3	2 бали
	<u>Поставте дієслово в дужках у потрібній формі:</u> <i>Radio and television . . . (to succeed) in lifting the manufacture of banality out of the sphere of handicraft and placed it in that of a major industry.</i> - Nathalie Sarraute
II	Мовленнєва компетенція
4	1 бал
5	<u>Прочитайте початок цитати та спробуйте її завершити так, щоб отримати певну істину:</u> <i>"An actor should take lessons from ... "</i>
6	3 бали
	<u>Прочитайте кінець цитати та спробуйте додати початок так, щоб отримати певну істину:</u> <i>“... is like seeing your oxen turned into bouillon cubes.”</i>
	2 бали
	<u>Прослухайте цитати і підкресліть номери, що відповідають тим цитатами, які свідчать проти сучасних фільмів:</u> 1 2 3 4 5 (1. <i>Most horror movies are certainly that.</i> ~ Brendan Francis (2. <i>Movie-making is the process of turning money into light. All they have at the end of the day is images flickering on a wall.</i> ~ John Boorman, Money into Light, 1985 (3. <i>It would have been more logical if silent pictures had grown out of the talkies instead of the other way around.</i> ~ Mary Pickford (4. <i>Cinema should make you forget you are sitting in a theater.</i> ~ Roman Polanski

(5. *Never judge a book by its movie. ~J.W. Eagan*)

2 бали

та загальної культури студентів

III Соціокультурна компетенція та загальна культура

7 Підкресліть номер, що відповідає, на вашу думку, авторові висловлювання:

Even kings but play; and when their part is done, some other, worse or better, mounts the throne.

1. John Dryden

2. Cervantes

8 3. Alfred Hitchcock

1 бал

Виберіть із-поміж запропонованих слів те, що найкраще підходить за смислом:

9 *“The most difficult character in comedy is that of the ... (superman, fool, Jew, sly) and he must be no simpleton that plays that part.” - Cervantes (Miguel de Cervantes Saavedra)*

1 бал

Виберіть частину цитати, що у найкращий спосіб завершує думку:

“The length of the film should be directly related to ... (- Alfred Hitchcock)

1. *the endurance of human bladder.”*

10 2. *a mark of genius as it is in the painter.”*

3. *a petrified garden of thought.”*

4. *the dark rooms of our souls.”*

1 бал

Що з нижче запропонованого відображує ідею цитати Р.Річардсона?

Acting: An art which consists of keeping the audience from coughing.

~Ralph Richardson

1. good acting has a great distracting and all-absorbing power

2. acting cannot be called true art

3. acting is too grounded to be called art

4. good acting cure people from diseases

1 бал

Інтерпретація результатів:

Відмінно	–	15-13 балів
Добре	–	12-9 балів
Задовільно	–	8-5 балів
Незадовільно	–	4-0 балів

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. – К., Головна Редакція Української Радянської енциклопедії, 1985. - 967 с.
2. Burlinson Ch. A quick guide to quotations. – University of Cambridge.
3. Gibaldi J. MLA Handbook for Writers of Research Papers. - 5th ed. New York, The Modern Language Association of America, 2000.
4. Leman W. Hebrew Bible idioms and other figures of speech. - http://www.Geocities.com/bible_translation/otidioms.htm.
5. Leland N. Nita Leland's Favorite Painting Quotations - © 1998 – 2005 .
6. Moncur M. Quotations by Subject - © 1994 -2005 //www.quotationpage.com
7. Quotations about the Environment//www.Quote garden.com/environment.htmlwww.quotegarden.com/cinema.html
8. Shepard J. GIGA quotes by topics . - © 1999 - 2004 // www.giga-usa.com
9. Wilson B. How To Use Quotations Effectively? // www.quotedb.com

Подано до редакції 24.07.06

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается введение цитат в процесс обучения иностранному языку в высших педагогических учебных заведениях как прием развития языковой, речевой и общекультурной компетенции студентов.

SUMMARY

The article presents introducing quotations into the process of teaching foreign languages in higher pedagogical educational establishments as a way of development of linguistic, speech and general cultural competence of students.